

УДК 378:165.742

О.В. ФАТХУТДІНОВА

УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ФУНДАМЕНТАЛІЗАЦІЇ ПРАВОВОЇ ОСВІТИ

Фатхутдінова Олена Василівна – кандидат юридичних наук, доцент, декан юридичного факультету Київського університету туризму, економіки і права

Сучасні новітні освітянські технології ґрунтуються на принципах сформованих та апробованих у різних освітянських моделях. Одним із таких принципів є принцип фундаменталізації освіти. Принцип фундаменталізації освіти детально розглянуто в монографії О. Новікова «Російська освіта в новітній епосі». У статті автор розглянула принцип фундаменталізації освіти стосовно правової освіти в Україні.

Ключові слова: правова освіта, принцип фундаменталізації, студент-юрист.

Современные новейшие образовательные технологии основываются на принципах сформированных и апробированных на разных образовательных моделях. Одним из таких принципов является принцип фундаментализации образования. Принцип фундаментализации образования детально рассмотрен в монографии А.Новикова «Российское образование в новой эпохе». В статье автор рассматривает принцип фундаментализации образования с точки зрения правового образования в Украине.

Ключевые слова: правовое образование, принцип фундаментализации, студент-юрист.

Modern newest educational technologies are based on principles generated and approved on different educational models. One of such principles is the principle of fundamentalisation of education. The principle fundamentalisation of education is in details considered in O. Novikova's monography «The Russian education in the new epoch». The author considers a principle fundamentalisation of education from the point of view of legal education in Ukraine in the article.

Key words: legal education, principle of fundamentalisation, law student.

© О.В. Фатхутдінова, 2012

Сучасні новітні освітянські технології ґрунтуються на принципах сформованих та апробованих у різних освітянських моделях. Одним із таких принципів є принцип фундаменталізації освіти. Принцип фундаменталізації освіти детально розглянуто в монографії О. Новікова «Російська освіта в новітній епосі» [4]. У статті ми розглянемо принцип фундаменталізації освіти стосовно правової освіти в Україні.

Спираючись на дослідження О.Новікова, ми пропонуємо наступні умови фундаменталізації правової освіти в Україні:

- а) збереження ядра загальної, середньої та середньо-спеціальної правової освіти;
 - б) навчання студентів-юристів базових кваліфікацій;
 - в) зміцнення загальноосвітніх компонентів у професійних освітніх програмах;
 - г) модульне будування змісту правової освіти (інтегративний варіант як один із можливих);
 - д) посилення наукового потенціалу школи;
 - е) методологічна підготовка студентів-юристів.
- Розглянемо ці умови детальніше.

а) Збереження ядра загальної, середньої та середньо-спеціальної правової освіти. На наш погляд, ази правової освіти повинні даватись ще зі шкільних лав як елемент самодисципліни і наступність етичних та моральних норм від покоління до покоління. Однією із проблем українського суспільства є формування у підлітковому віці неповаги до законів і до тих правил, за якими організує своє існування суспільство. Подібне твердження може бути виправлене, якщо у середній освіті в якості окремого предмета або факультативного заняття включити правову освіту старшокурників. Чим раніше учням або студентам буде прищеплена повага до

законів, розуміння суворості та неминучості покарання за злочин, тим більш фундаментальною стане правова база – нечасто будуть виникати сумніви щодо можливості уникнення покарань за злочин.

Школа та вищі навчальні заклади повинні допомогти кожній дитині навчитися формулювати й висловлювати особисту думку, виховувати почуття моральної і соціальної відповідальності, сприяти тому, щоб кожна дитина могла стати корисним членом суспільства. Саме в школі дитину повинні навчити поважати права людини, з рівною повагою ставитися до всіх людей і різних культур, орієнтуватися на толерантність і взаєморозуміння в стосунках між людьми.

б) Навчання студентів-юристів базових кваліфікацій. У розумінні О.Новікова до базових кваліфікацій відносять наступне [4]:

- вільне володіння комп'ютером та іншою оргтехнікою,
- користування базами та банками даних,
- знати і розуміти екологію, економіку та бізнес, фінансові знання, комерційні нахили,
- вміння переносити технології з однієї сфери в іншу,
- навички маркетингу та збуту,
- правові знання,
- володіння патентно-ліцензованою сферою,
- вміння захистити інтелектуальну власність,
- знання нормативних форм власності,
- майстерність презентування технології та продукції,
- володіння принципами існування в умовах конкуренції та можливого безробіття,
- психологічна готовність до зміни професій та сфер діяльності тощо.

Таким чином, випускник-юрист – це не просто

правознавець, але й спеціаліст, який володіє цілим спектром актуальних вмінь та навичок у суспільстві. Він є організатором та виконавцем в одній особі.

в) Зміцнення загальноосвітніх компонентів у професійних освітніх програмах. На наш погляд, юридична освіта повинна супроводжуватись із вивченням супроводжуваних наукових дисциплін. У цьому плані варте уваги дослідження О.Базалука «Філософія освіти у світі нової космологічної концепції», в якому автор робить акцент на формуванні стратегічного (глобального) мислення [1]. Як приклад О.Базалука наводить особливості розвитку «радянської» системи освіти, яка, на відміну від «європейської» системи освіти, супроводжувалась вивченням багатьох дисциплін. Наприклад, інженер, крім профільюючих дисциплін, вивчав великий цикл гуманітарних предметів, а в свою чергу гуманітарій отримував знання з вищої математики, фізики тощо. Студентами та багатьма викладачами це сприймалось як деструктивність, анахронізм, котрі дістались від перших класичних університетів. Але в останні десятиліття дослідники розвитку психіки в онтогенезі виявили, що багатодисциплінарна вища освіта формує в основі внутрішньої системи поглядів студента більш стійку та багатогранну основу - я-світогляд, який надалі, в ході практичної діяльності, вже сприяє всебічному та міждисциплінарному аналізу інформації, яка надходить з навколишнього середовища. У даному випадку правове навчання та виховання не повинно стати винятком, тому що цикл гуманітарних та прикладних дисциплін розширює межі аналізу і розумової діяльності студента-юриста, щоб зробити його високоосвіченим, ерудованим та духовно досконалим.

г) Модульна побудова змісту правової освіти (інтегративний варіант як один із можливих). Модульна побудова освіти в Україні, в тому числі й правової освіти, не зовсім відповідає європейським аналогам. Для європейських вищих навчальних закладів модульна освіта спрямована, перш за все, на розвиток самостійності в активності студентів. Одним із основних критеріїв оцінок успіхів студентів у європейських навчальних закладах є самостійна підготовка студента до занять за програмним курсом в цілому. Не викладач спонукає до навчання студента, а саме розробка і вимоги учбового процесу. Студент стоїть перед вибором: або він самостійно вивчає предмет та при необхідності звертається за допомогою до викладача - і тоді він здобуває вищу освіту, чи не вивчаючи дисципліну студент відповідно не буде мати шансів здобути вищу освіту. Модульна побудова освіти дозволяє студенту складати запропонований викладачем курс поступово та послідовно, по мірі того, як студент засвоює матеріал та досягає певного його розуміння. Модулі - це кроки студента до оволодіння ним необхідних знань. Модулі дуже зручні та більш ефективні ніж екзамени, котрі використовували у радянській системі освіти. Екзамени проводили у кінці навчального семестру, як правило, студент готувався до нього напередодні, але після складання іспиту завчений матеріал швидко забувався. На

відмінну від екзамену, модуль потребує не заучування, а саме розуміння. За семестр можуть бути декілька модулів, під час яких викладач оцінює самостійну та послідовну підготовку студента, при цьому маючи можливість повертатись та перевіряти вже засвоєну студентом інформацію.

На прогресивність модульного оцінювання матеріалів звернули увагу два ректори провідних університетів в Україні: Л.Губерський - ректор Київського національного університету імені Тараса Шевченка та В.Андрущенко - ректор Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. В своїй спільній монографії «Філософія як теорія та методологія розвитку освіти» Л.Губерський та В.Андрущенко розглянули перспективи модульного середовища на освітньому просторі України [3].

д) Посилення наукового потенціалу школи. Останнім часом вищим навчальним закладам України почали ставити вимоги щодо збільшення наукових досліджень та створення наукових шкіл. Причина, яка лежить в основі цих вимог, знаходиться у наочній, ефективній науковій діяльності європейських та американських університетів. Якщо у радянські часи вищі навчальні заклади займалися навчанням, а академії та підпорядковані науково-дослідницькі інститути займалися наукою і тому роз'єднували наукову та викладацьку діяльність, то сучасність вимагає іншого підходу - об'єднання науки та викладання. На наш погляд, це правильне рішення, тому що наукова діяльність - це можливість самореалізації студента, самостійність якого повинна починатись та апробуватись з перших років університетського навчання. Адже студент вже зобов'язаний з студентських лав навчатись науковій діяльності: досліджувати проблематику, аргументувати висновки, аналізувати літературу тощо. В академічному розумінні науку трактують як цілу школу, яку проходять не за один рік. Адже чим раніше пройдеш цю школу, тим швидше можна реалізувати внутрішній потенціал в якісному та суспільно-значущому дослідженні. У Проекті Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки підтримка наукової та інноваційної діяльності прописана окремими рядками [6]. Автори проекту зазначають, що сучасна філософія освіти і оновлена стратегія реформування освітньої сфери вимагають принципово нових наукових досліджень, обґрунтованого і послідовного запровадження нових науково-педагогічних технологій, раціональних і ефективних підходів до організації наукової та інноваційної діяльності в освіті [6]. На думку авторів Проекту розвиток системи освіти у зазначеному напрямі ґрунтується на [6]:

1. Рекомендація Нової стратегічної програми європейського співробітництва у галузі освіти і навчання «Освіта і навчання - 2020», спрямованої на розбудову інформаційно-зорієнтованих європейських суспільств та перетворення навчання впродовж життя на реальність, доступну всім громадянам;

2. Створенні ефективної системи методологічного, науково-методичного супроводу модернізації

національної освіти, прогнозуванні тенденцій інноваційного розвитку системи освіти з використанням результатів моніторингових досліджень; генеруванні інноваційних ідей, їх визначенні, відборі та забезпеченні впровадження; формуванні відкритої інформаційно-аналітичної бази новацій в усіх підсистемах освіти;

3. Урахуванні синергетичного підходу до середовищних можливостей навчання – інновації, яка полягає у взаємодоповненні суміжних середовищ: особистісного, етнокультурного (в т.ч. родинного) та ІКТ-середовища навчального закладу;

4. Осучасненні тематики науково-дослідних пріоритетних напрямів наукових досліджень у вищих навчальних закладах та наукових установах освітньої галузі, у системі післядипломної педагогічної освіти, виконанні та відборі на конкурсних засадах проектів комплексних наукових досліджень і розробок, які здійснюються коштом державного бюджету та залучених інвестицій;

5. Здійсненні практико орієнтованих психолого-педагогічних досліджень з актуальних проблем розвитку освіти, зокрема: з'ясування нових концептуально-методологічних підходів до створення державних стандартів освіти нового покоління; розроблення інваріантної складової навчання з кожного предмета на основі компетентнісного підходу до навчання та норм психофізичного розвитку дитини і, особливо, педагогічних технологій, пов'язаних з діалогізацією навчання, гармонізуючим, здоров'язберігаючим навчанням;

6. Вивченні потреб і забезпеченні розвитку дітей особливих груп: обдарованих і з особливими потребами; розробці індивідуальних методик організації їх навчання та соціалізації, проектуванні особистісно розвивального середовища обдарованих дітей і молоді;

7. Розробленні ефективних моделей розвитку життєвої компетентності та інтеграції в суспільство дітей і молоді з особливими потребами шляхом сучасного науково-методичного забезпечення змісту корекційної та інклюзивної освіти;

8. Створенні нормативно-правового, методологічного, науково-методичного, навчально-технічного забезпечення системи освіти, що враховує оцінювання якості і результативності навчальної та виховної діяльності закладів освіти, системи консультування, наукових експертиз фахівців-науковців НАН, НАПН України, інших наукових установ;

9. Створенні системи мотивацій, стимулювання та заохочення інноваційної діяльності у сфері освіти, розробки нових концептуальних моделей удосконалення окремих підсистем освіти; розробленні системи нівелювання ризиків негативних наслідків інноваційної діяльності у системі освіти.

Аналізуючи досвід Київського національного університету імені Тараса Шевченка та Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, Л.Губерський і В.Андрущенко відзначають, що в роки радянської влади, коли зв'язок між академією наук та університетами був дійовим і взаємовигідним, то модель між університетським освітнім та академічно науково-дослід-

ницьким середовищем складала гідну конкуренцію європейським і американським моделям, в яких вся науково-дослідницька робота концентрувалась в університетах. Але після розпаду Радянського Союзу зв'язок між академічним та університетським простором порушився. В результаті утворилися дві конкуруючі за бюджетні гроші, далекі від саморозвитку та самооплати структури, котрі замість цілісної взаємодоповнюючої роботи стали займатися локальною, неконкурентоспроможною дослідницькою діяльністю [3].

Автори (до речі, обоє академіки) пропонують на нових інноваційних початках відновити зв'язок між університетами та національною академією наук, тим самим, з одного боку - залучити талановиту молодь до науково-дослідницької роботи, з іншого боку - оновити академічне середовище більш сучасними та насущними дослідженнями.

е) **Методологічна підготовка студентів-юристів.** Методологічна підготовка – це не просто навчання, це й практика. Адже методологія, по великому рахунку – це навчання через практику та практика через навчання. Знати та своєчасно застосовувати методи в юридичній діяльності - це постійне звернення до основ, які значною мірою зменшують ступінь помилок. Саме через цю причину методологічна підготовка складовим аспектом забезпечує фундаменталізацію правової освіти в Україні.

У книзі О.Певцової «Теорія і методика навчання права» автор пропонує своє бачення щодо ролі методики навчання права у системі шкільної освіти країни, інновацій у викладанні права, у методологічній підготовці юристів [5]. В цілому автор розкриває можливості методології, ефективне використання якісних методів. Для швидкого та якісного засвоєння статей Конституції, законів України тощо, недостатньо хорошої пам'яті - потрібна радикальна методологія, яка сприяє високо-якісному опануванню правових норм та актів.

У дисертаційному дослідженні П.Гаджиевої «Інтерактивні методи у правовій освіті тих, хто навчається» відзначено, що цивільно-правове виховання у навчальних закладах повинно бути безперервним, починаючи з дитячого садка і початкової школи та закінчуючи вищим навчальним закладом [2].

П.Гаджиева вважає, що різні види інтерактивних методів навчання мають неоднакові можливості формувань правових знань, правової культури учнів. Наприклад [2]:

1) Розв'язання та складання кросвордів, цікавих завдань з права сприяють розвитку кмітливості, уявлень, вміння чітко формулювати запитання, вправність аналізувати;

2) змагання дають можливість формувати увагу, кмітливість, вміння швидко знаходити відповідь у нестандартних ситуаціях, адекватність самооцінки;

3) дискусії, диспути, рольові ігри розвивають здібності такі як: виділяти проблему, підбирати аргументи, стисло та чітко формулювати і висловлювати свою позицію, виробляти позитивні комунікативні вміння, критичне мислення та здатність його виражати.

Таким чином, методологічна підготовка, з одного боку – допоможе студентам швидко і якісно засвоювати знання та навички з правової освіти, а з

іншого боку – випускники-юристи будуть озброєні сучасною методологією, яка сприяє ефективно взаємодіяти і розвиватися у правовому полі.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Базалук О.А. Философия образования в свете новой космологической концепции: [учебник] / Олег Базалук. – К.: Кондор, 2010. – 458 с.
2. Гаджиева П.Д. Интерактивные методы в правовом образовании учащихся: дисс. ... кандидата пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Патимат Гаджиева – Махачкала, 2005. – 244 с.
3. Губерський Л. Філософія як теорія та методологія розвитку освіти. / Леонід Губерський, Віктор Андрущенко. – К.: «МП Леся», 2008. – 516 с.
4. Новиков А.М. Российское образование в новой эпохе / Парадоксы наследия, векторы развития. / Александр Михайлович Новиков. – М.: Эгвес, 2000. – 272 с.
5. Певцова Е.А. Теория и методика обучения праву / Е.А.Певцова. – М.: Владос, 2003. – 400 с.
6. Проект Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки: [Електронний ресурс] - Режим доступу: www.iitzo.gov.ua/files/proekt_rozvitku_osviti_2012_2021_.doc